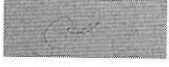




			<p>विद्याभवन, वाराणसी, 2016</p> <p><b>परीक्षामूल्याङ्कनपद्धति:-</b>1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः।</p> <p><b>आन्तरिकमूल्याङ्कनम्-</b> अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1. कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2. प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3. पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4. लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6. वाग्वर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।</p>			
--	--	--	---	--	--	--



१

**राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत  
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा**

कक्षा	सत्रार्थम्	पत्रकूटाङ्कः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिट	क्रेडिट	होरा
शास्त्र- द्वितीयवर्षम्	चतुर्थम्	DSCC-9	<p>शकुन्तलादुष्यन्तयोः पुनः समागमः</p> <p>1. शकुन्तलासौप्रस्थानिकम्</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>शकुन्तलासौप्रस्थानिकनिर्णयः</li> <li>कण्वस्य पुत्रीविषयकं वात्सल्यम्</li> <li>आश्रमवासिनां विरहावस्था</li> <li>कण्वोपदेशः</li> <li>शकुन्तलायाः सुप्रस्थानम्</li> </ul> <p>2. विवाहविस्मृतिवृत्तान्तः</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>जननान्तरसौहृदम्</li> <li>परोपकारिस्वभावः</li> <li>वैरीभवति सौहृदम्</li> <li>प्रभुतायाः क्लेशः</li> </ul> <p>3. अभिज्ञानवृत्तान्तः</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>धीवरस्योपदेशः ब्रीडाविलक्षं गोत्रस्खालित्यं च</li> <li>मनसिजस्य चूतशरप्रहारः</li> <li>हृदयेन चित्रीकृता कान्ता</li> <li>वसुन्धरा महते फलाय, जनानां महिमाप्रतिपत्तिः च</li> </ul> <p>4. दुष्यन्तशकुन्तलयोः समागमः</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>सत्क्रियागुणगणनम्</li> <li>राजमातलिसंवादः धर्माभिषेकक्रिया च</li> <li>मादीचाश्रमवर्णनम्</li> <li>नियतैकपतिव्रतत्वम्</li> </ul> <p>उद्देश्यम्- कालिदासकालिकसामाजिकदशायाः, राजधर्मस्य, तपसः, श्रद्धा-वित्त-विधिसमन्वयस्य च अवबोधनम्।</p> <p>परिणामः- अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनानन्तरं छात्राः -</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>अभिज्ञानशकुन्तलस्य रचनायाः सौन्दर्यं ज्ञास्यन्ति।</li> <li>पुरातननाट्यप्रयोगपरम्पराविज्ञानम् अवगमिष्यन्ति।</li> <li>शकुन्तलादुष्यन्तयोः मर्यादितानुरागस्य परिणामं ज्ञास्यन्ति।</li> </ol> <p>पाठ्यग्रन्थः-</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>अभिज्ञानशकुन्तलम्, कालिदासः, राघवभट्टः, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, नवदेहली, 2016</li> </ol> <p>सहायकग्रन्थः-</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>कालिदासग्रन्थावली, कालिदास, ब्रह्मानन्दत्रिपाठी, पण्डित</li> </ol>	1	4	64+16
				1		16+04
				1		16+04
				1		16+04

		<p>रामतेजशास्त्री, चौखम्बासुरभारती प्रकाशन, वाराणसी, 2019 संस्कृतसाहित्य का इतिहास, उमाशंकर ऋषि, चौखम्बा भारती अकादमी, वाराणसी-2001</p> <p>परीक्षामूल्याङ्कनपद्धति:-1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः।</p> <p>आन्तरिकमूल्याङ्कनम्- अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1.कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2.प्रवक्तृकार्यलेखनम्, 3.पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4.लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6.वागवर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।</p>			
--	--	--	--	--	--



राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत  
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा

कक्षा	सत्रार्थम्	पत्रकूटाङ्कः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिट	क्रेडिट	होरा
शास्त्रि- द्वितीयवर्षम्	चतुर्थम् (अभि.शाकुन्तलस्य स्थाने वैकल्पिकम्)	DSCC-9	<p><b>राष्ट्रभक्तौ- मुद्राराक्षसनाटकम्(4-7 अङ्काः)</b></p> <p>1. प्रलोभनम् ( चतुर्थोऽङ्कः)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• (ततः प्रविशत्यध्वगवेशः पुरुषः) पुरुषः- आश्चर्यम्! आश्चर्यम्! योजनशतं समधिकं को नाम----- विधाय गुरवे देयो निवापाञ्जलिः(4.5)   </li> <li>• तत् किमिह बहुना? उद्यच्छता धुरमकापुरुषानुरूपां----- -----किमु लोकाधिकं धाम बिभ्राणः पृथिवीपतिः(4.10)   </li> <li>• मलयकेतुः- एवमेतत्   राक्षसः- ततस्ततः----- सम्प्रति विभो ! तिष्ठन्ति साध्यानि नः(4.15)   </li> <li>• मलयकेतुः- अमात्य! यद्येवमभियोगकालममात्यः पश्यति---- -----प्रचलितविभवं स्वामिनं सेवमानाः(4.20)(इति निष्क्रान्ताः सर्वे) इति चतुर्थोऽङ्कः   </li> </ul> <p>2. कूटलेखः (पञ्चमोऽङ्कः)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ततः प्रविशति लेखमलङ्करणस्थगिकाञ्च मुद्रितामादाय सिद्धार्थकः) सिद्धार्थकः- आश्चर्यम्! आश्चर्यम्! बुद्धिजलनिर्झरः-- ----- चिरादपि द्विगुमिवाद्य वर्द्धते(5.6)   </li> <li>• क्षपणकः-(स्वगतं संस्कृतेन) अये ! श्रुतं मलयकेतुहतेकेन ! कृतार्थोऽस्मि (इति निष्क्रान्तः)------मतिः सोच्छ्रायाणां पतनमनुकूलं कुलयति(5.12)   </li> <li>• प्रतीहारी-(परिक्रम्य) अमात्य! अयं कुमारस्तिष्ठति तदुपसर्पत्वेनममात्यः----- --कल्पिता मूल्यमेतेषां ऋरेण भवता वयम्(5.17)   </li> <li>• राक्षसः- (आत्मगतम्) अहो!</li> </ul>	1	4	64+16  16+04
				1		16+04

सुश्लिष्टोऽयमभूच्छत्रुप्योगः  
कुतः? लेखोऽयं न ममेति---  
----- रुन्ध्यात्  
कृतघ्नं न चेत्(5.24) (इति  
निष्क्रान्ताः सर्वे) इति  
पञ्चमोऽङ्कः ॥

3. कपटपाशः (षष्ठोऽङ्कः)

- (ततः प्रविशत्यलङ्कृतः सहर्षः  
सिद्धार्थकः) सिद्धार्थकः- जयति  
जलदनीलः केशवः केशिघाती-----  
----- किं  
कुर्वन्त्यथवोत्तमाङ्गरहितैर्नागैरिव  
स्थीयते(5.5) ॥
- अपि च - पतिं त्यक्त्वा देवं  
भुवनपतिमुच्चैरभिजनं -----  
----- तृणैश्छन्ना भूमिर्मतिरिव  
कुनीत्याह्यविदुषः(5.11) ॥
- अपि चात्र - क्षताङ्गानां तीक्ष्णैः  
परशुभिरुदग्रैः क्षितिरुहां-----  
कृतार्थोऽयं सोऽर्थस्तव सति  
वणिक्त्वेऽपि वणिजः(5.17) ॥
- (प्रकाशम्) भद्र ! ततस्तथाऽभिहितेन  
सता किं प्रतिपन्नं मौर्येण?-----  
-----व्यापत्तिं ज्ञातमस्य स्वतनुमहमिमां  
निष्क्रयं कल्पयामि ॥(5.21) (इति  
निष्क्रान्ताः सर्वे) इति षष्ठोऽङ्कः ॥

4. निर्वहणम् (सप्तमोऽङ्कः)

- (ततः प्रविशति चाण्डालः) चाण्डालः-  
अपसरत आर्याः! अपसरत, अपेत  
मान्याः !अपेत- यदि रक्षितुं मन्यध्वं प्राणं  
विभवं कुलं कलत्रं च-----  
-----तस्यायं मम मृत्युलोकपदवी  
वध्यस्त्रगाबध्यताम्(7.4) ॥
- चन्दनदासः -(विलोक्य सवाष्पम्)  
अमात्य! किमिदं ते व्यवसितम्?-----  
-----निजतूणीशयनव्रतं  
प्रतुष्टये(7.10) ॥
- अथवा- विगुणीकृतकारमुकोऽपि जेतुं---  
-----पश्यैतान्  
परिकल्पनाव्यतिकरप्रोच्छनवंशान्  
गजान्(7.15) ॥
- अथवा किमनेन? न खलु भवतः  
शस्त्रग्रहणमन्तरेण चन्दनदासस्य  
जपवितमस्ति----- स  
श्रीमद्बन्धुभृत्यश्चिरमवतु महीं  
पार्थिवश्चन्द्रगुप्तः(7.19) (इति

1

16+04

1

16+04

निष्क्रान्ताः सर्वे इति सममोऽङ्कः।

उद्देश्यम्- 1. राष्ट्रभक्तेः शिक्षाप्रदानम्।

परिणामः- अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनादनन्तरं छात्राः-

1. नाटकीयतत्त्वानां ज्ञानम् अवाप्स्यन्ति।
2. चाणक्यस्य वैशिष्ट्यम् अवगमिष्यन्ति।
3. छात्रा राष्ट्रसेवका भविष्यन्ति।

पाठ्यग्रन्थः- 1. मुद्राराक्षसम्(4-7 अङ्काः), विशाखदत्तप्रणीतम्, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी 2014

सहायकग्रन्थः-

1. संस्कृत साहित्य का समीक्षात्मक इतिहास, कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, 2000
2. संस्कृत साहित्य का इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा निकेतन, वाराणसी, 2001
3. संस्कृत साहित्य का इतिहास, डा. ए.बी. कीथ, डा. मंगलदेव शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, 1967

परीक्षामूल्याङ्कनपद्धतिः-1.

वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम्

3. लघुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः।

आन्तरिकमूल्याङ्कनम्- अधोलिखितेषु

कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्-

1. कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2. प्रदत्तकार्यलेखनम्,
3. पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्,
4. लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6. वाग्वर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।

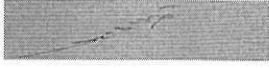


राष्ट्रीय शिक्षा नीति के अनुसार विकल्प आधारित क्रेडिट प्रणाली (CBCS) के अन्तर्गत  
शास्त्री+आचार्य (पञ्चवर्षीय) पाठ्यक्रम के लिए निर्मित पाठ्यक्रम की रूप रेखा

कक्षा	सत्रार्थम्	पत्रकूटाङ्कः	पाठ्यक्रमस्य विवरणम्	क्रेडिट क्रमः	क्रेडिट संख्या	होरा
शास्त्री-द्वितीयवर्षम्	चतुर्थम्	DSCC-10	पुत्र्याः तपस्यायाश्च महत्त्वम्  1. महाकाव्यसाहित्यम् <ul style="list-style-type: none"> <li>• संस्कृतसाहित्यस्य इतिहासः</li> <li>• पद्यसाहित्यस्य इतिहासः</li> <li>• कालिदासस्य द्वे महाकाव्ये</li> <li>• कुमारसम्भवस्य वैशिष्ट्यं पर्वतानां माहात्म्यं च</li> </ul> 2. हिमालयवर्णनम् <ul style="list-style-type: none"> <li>• हिमालयस्य महत्त्वम्</li> <li>• सत्याः शैलवधूप्राप्तिः</li> <li>• नवयौवनविभक्तं वपुः</li> <li>• अयाचितृदानहीनता पार्वत्याः गिरीशोपचारः च</li> </ul> 3. तपसः महत्त्वम् <ul style="list-style-type: none"> <li>• पार्वत्याः हृदयेन रूपनिन्दा</li> <li>• पार्वत्याः तपश्चर्याप्रक्रमः</li> <li>• तपसः पराकाष्ठा शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनं च</li> <li>• तपस्विनामप्युपदेशता सङ्गतं साधनदीनं च</li> </ul> 4. तपःसाधनम् <ul style="list-style-type: none"> <li>• त्रिवर्गसारः धर्मः रत्नग्रहणवादः च</li> <li>• वपुषः तपःसाधनत्वम्</li> <li>• पुण्यधन्वनो विशीर्णमूर्तित्वम्</li> <li>• किन्नरराजकन्यकारोदनं मन्दैः महात्मनां चरितनिन्दा च</li> </ul> उद्देश्यम्- हिमालयस्य पुत्र्याः तपसश्च महत्त्वस्य अवबोधनम्।  परिणामः- अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनादनन्तरं छात्राः- 1. हिमालयस्य महत्त्वं ज्ञास्यन्ति। 2. वपुषः तपःसाधनत्वे माहात्म्यम् अवगमिष्यन्ति। 3. भक्तेः गौरवं च ज्ञास्यन्ति।  पाठ्यग्रन्थः- कुमारसम्भवम् (प्रथमपञ्चमसर्गौ) कालिदासरचितम्, चौखम्भा संस्कृतसंस्थान, वाराणसी,  सहायकग्रन्थः- 1. संस्कृत साहित्य का इतिहास, आचार्य बलदेव उपाध्याय, शारदा निकेतन, वाराणसी, 2001 2. संस्कृत साहित्य का इतिहास, डा. ए.बी. कीथ, डा. मंगलदेव शास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, 1967 3. संस्कृत साहित्य का इतिहास, उमाशंकर ऋषि, चौखम्भा भारती अकादमी, वाराणसी-2001 परीक्षामूल्याङ्कनपद्धतिः- 1. वैकल्पिकप्रश्नोत्तराणि, 2. एकेन वाक्येन उत्तरलेखनम् 3. लघुत्तरीयप्रश्नाः, 4. दीर्घोत्तरप्रश्नाः।	1	4	64+16  16+04  16+04  16+04



			<p>आन्तरिकमूल्याङ्कनम्- अधोलिखितेषु कानिचित् चत्वारि आश्रित्य मूल्याङ्कनं विधेयम्- 1.कार्यशालासु भागग्रहणम्, 2.प्रदत्तकार्यलेखनम्, 3.पाठ्यविषयाधारेण विडियोनिर्माणम्, 4.लघुनाटकाभिनयः, 5. शास्त्रसंजीवनीकार्यक्रमे भागग्रहणम्, 6.वाग्वर्धिनीसभायाम् अधीतिविषयप्रस्तुतिः।</p>			
--	--	--	--	--	--	--



*[Handwritten signature]*